

Sygn. akt IV CSK 142/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 23 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Wojciech Katner (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa B. C.

przeciwko P. G. i „P.” Spółce z o.o.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 23 listopada 2011 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej „P.” Spółki z o.o.

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 9 listopada 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z
pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W pozwie przeciwko P. G. i Zakładowi Pracy Chronionej „P.” Spółka z o.o. powód B. C. domagał się zasądzenia solidarnie kwoty 251.084,52 złotych z odsetkami i kosztami procesu.

Jak zostało ustalone w sprawie, powód prowadził sklep zajmujący się sprzedażą sprzętu AGD. Podobną działalność gospodarczą prowadził pozwany P. G. w dwóch sklepach, w których jako agent Spółki „P.” sprzedawał wyłącznie towar należący do tej Spółki, pobierając część marży handlowej. Towary znajdowały się w sklepach P. G. na podstawie dokumentów ich „przesunięcia”, co odnotowywane było w programie komputerowym SKLEP, łączącym Spółkę oraz współpracujące z nią sklepy w sieć; sprzedaż odnotowywana była w kasie fiskalnej i „zdjęciem” towaru w ewidencji komputerowej. Poza taką procedurą pozwany P. G. sprzedawał towary również z pominięciem rejestracji w kasie fiskalnej. Pieniądze uzyskiwane z marży nie wystarczały na pokrycie wynikłych stąd braków, przez co pozwany zaczął mieć zaległości w płatnościach na rzecz „P”. W wyniku kontroli pracownika Spółki stwierdzone zostały niedobory na kwotę ponad 300 tysięcy złotych. Pozwany tłumaczył braki tym, że sprzęt jest u powoda i ustalił z prezesem zarządu „P.”, że powód ten towar zakupił. Tak też umówił się z powodem, ustalając sprzedaż po cenach hurtowych i zamiar następnie odkupienia tego towaru od powoda za uzyskany kredyt bankowy po wyższych cenach. Faktycznie towar nie miał być wydany powodowi, a transakcja polegałaby na przefakturowaniu, najpierw ze Spółki „P.” na powoda, potem z powoda na pozwanego, a to dałoby zarobek na różnicy cen. Powód, przekonany, że towar znajduje się w sklepie P. G. wyraził zgodę na propozycję, zobowiązując się na prośbę pozwanego zachować w tajemnicy przyczyny transakcji. W umówionym czasie pozwany P. G. nie zapłacił należności powodowi, tłumacząc to trudnościami z uzyskaniem kredytu i uzyskując od powoda fikcyjne potwierdzenie dokonania zapłaty oraz wydając mu pisemne oświadczenie, że tej zapłaty nie dokonano. Potem jednak powód rozmyślił się, poinformował dyrektora banku, w którym pozwany starał się o kredyt o fikcyjności zapłaty, do której ostatecznie nie doszło. Spółka „P.” wystąpiła przeciwko powodowi o zapłatę za sprzęt AGD, uzyskując w toku instancji prawomocny wyrok na swoją

rzecz, a kasacja powoda nie została przez Sąd Najwyższy przyjęta (w sprawie o sygn. akt IV CSK 323/03). Ponadto powód oraz pozwana Spółka „P.” zawarli ugodę pozasądową co do spłaty dalszej kwoty należnej Spółce. Z kolei, pozwany P. G. został skazany w sprawie karnej za popełnienie oszustwa na szkodę powoda.

Kierując się ustaleniami sądu w sprawie karnej i zgodnie z art. 11 k.p.c. Sąd Okręgowy w O. w wyroku z dnia 19 kwietnia 2010 r. uznał winę pozwanego P. G. i na podstawie art. 415 k.c. uwzględnił powództwo przeciwko niemu do kwoty przyjętej w wyroku karnym. Nie uznał odpowiedzialności pozwanej Spółki, ze względu na niespełnienie przesłanek jej odpowiedzialności za pomocnictwo w popełnieniu czynu niedozwolonego na podstawie art. 422 k.c. i powództwo wobec „P.” oddalił. W wyniku apelacji powoda Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 9 listopada 2010 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że zasądził od pozwanych P. G. i „P.” Spółki z o.o. w O. solidarnie na rzecz powoda dochodzoną kwotę wraz z zasądzeniem kosztów postępowania za obie instancje. W uzasadnieniu Sąd podzielił zarzuty apelacji co do współuczestnictwa w wyrządzeniu szkody pozwanej Spółki i związanie pod tym względem sądu cywilnego ustaleniami wyroku sądu karnego wraz z jego uzasadnieniem.

W skardze kasacyjnej pozwana „P.” Spółka z o.o. zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów prawa procesowego i z ostrożności procesowej, jak to określono w skardze, także prawa materialnego. Naruszenie przepisów postępowania cywilnego dotyczy art. 11 k.p.c. w zakresie, w jakim Sąd drugiej instancji uznał związanie ustaleniami sądu karnego co do dopuszczenia się oszustwa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej również dla pozwanej Spółki; art. 382 k.p.c. przez oparcie się przez Sąd w zaskarżonym wyroku wyłącznie na materiale dowodowym zebranym w postępowaniu karnym; art. 382 k.p.c. w kwestii możliwej straty skarżącego, gdyby nie działanie pozwanego P. G., bezkrytycznym przyjęciu i wadliwym ocenieniu zeznań prezesa pozwanej Spółki; art. 328 § 2 i art. 325 k.p.c. poprzez nienależyte objaśnienie podstawy prawnej wyroku oraz nieprzytoczenie w uzasadnieniu wyroku zastosowanych przepisów prawa materialnego. Naruszenie prawa materialnego dotyczy art. 422 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie oraz art. 362 k.c. poprzez jego niezastosowanie, mimo podniesienia przyczynienia poszkodowanego powoda do powstania szkody

w odpowiedzi na apelację. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z zasądzeniem kosztów postępowania. W odpowiedzi powoda na skargę kasacyjną wniesiono o oddalenie skargi z zasądzeniem kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadne jest zarzucenie w skardze kasacyjnej naruszenia art. 382 k.p.c. przez Sąd drugiej instancji. Wprawdzie przepis stanowi, że sąd może się oprzeć na materiale dowodowym zebrany w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, ale tylko wtedy, gdy nie musi przeprowadzić własnego postępowania dowodowego w tym samym zakresie. Może także wykorzystać dowody zgromadzone w aktach sprawy karnej, dotyczącej jednego z pozwanych i na nich oprzeć swoje rozstrzygnięcie. Jednak uprzednio winien uzyskać stanowisko stron postępowania co do tego, czy nie wnoszą o przeprowadzenie tych dowodów w postępowaniu cywilnym. Jest to szczególnie istotne w postępowaniu apelacyjnym wtedy, gdy ustalenia sądu prowadzą do zmiany orzeczenia i uwzględnienia powództwa przeciwko osobie, uwolnionej od odpowiedzialności przez sąd pierwszo-instancyjny. Jeżeli strony nie wnosiły o przeprowadzenie ponownego postępowania dowodowego, to sąd mógł dowody przeprowadzone w postępowaniu karnym zaliczyć do materiału dowodowego w sprawie cywilnej. Jak jednak wskazuje się trafnie w orzecznictwie, powinien w toku sprawy cywilnej ujawnić treść dokumentów z akt karnych, które uznaje za dowody w prowadzonej sprawie cywilnej, aby umożliwić stronom zajęcie stanowiska co do każdego z tych dokumentów. Dokumentem w rozumieniu art. 244 k.p.c. nie są akta karne w całości, lecz poszczególne protokoły przesłuchań świadków, biegłych, oskarżonych, opinie biegłych itp. zawarte w aktach karnych. Globalne zaliczenie na rozprawie w poczet dowodów obszernych akt innego postępowania, nie przewidziane przepisami k.p.c. może postawić strony w sytuacji zaskoczenia, gdyż nie mogą one przewidzieć, które z dokumentów sąd weźmie pod uwagę przy wydawaniu wyroku (wyrok SN z dnia 11 grudnia 1967 r., II PR 155/67, Lex nr 5258). Nieuzyskanie akceptacji stron powoduje naruszenie zasady bezpośredniości postępowania, która stanowi, że sąd orzekający powinien bezpośrednio zetknąć się z materiałem

dowodowym, a strony postępowania powinny mieć możliwość uczestniczenia w przeprowadzeniu dowodów.

Sąd drugiej instancji winien także odnieść się do materiału dowodowego zebranego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, w tym do dokumentów zgromadzonych w sprawach sygn. akt V GC .../02 Sądu Okręgowego w O. i sygn. akt II K .../03 Sądu Rejonowego w. Dotyczy to również oceny zeznań świadków i przesłuchania stron w tych sprawach, w szczególności przez wyjaśnienie, dlaczego dał wiarę zeznaniom prezesa zarządu pozwanej Spółki w postępowaniu karnym, a odmówił wiary zeznaniom tej samej osoby i innym dowodom w postępowaniu w niniejszej sprawie. Zastrzeżenia musi budzić oparcie ocen na wrażeniach z zeznań świadka, a nie na ustaleniach, co jest zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Sąd rozpoznający apelację winien rozważyć wszechstronnie cały zebrany w sprawie materiał dowodowy, zarówno pochodzący z postępowania przed sądem pierwszej instancji, jak i będący wynikiem własnego postępowania dowodowego i dopiero na takiej pełnej podstawie faktycznej dokonywać ocen prawnych. Uchybienie w tym zakresie stanowi o naruszeniu przez sąd drugiej instancji art. 233 § 1 i art. 382 k.p.c. W szczególności art. 233 § 1 k.p.c. wyjątkowo może stanowić podstawę uwzględnienia skargi kasacyjnej. Jak jednak przyjmuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego może to nastąpić, zwłaszcza wtedy, gdy ze względu na wady wiązania wniosków z zebranymi w sprawie dowodami ocena tych dowodów może być skutecznie podważona (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2002 r., II CKN 817/00, Lex nr 56906). W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest także utrwalony pogląd, że w systemie apelacyjnym postępowanie prowadzone przez sąd drugiej instancji – pozostając postępowaniem odwoławczym i kontrolnym – zachowuje walor postępowania rozpoznawczego pełnego, co oznacza, że sąd ten ma z jednej strony pełną, ograniczoną jedynie granicami zaskarżenia swobodę jurysdykcyjną, z drugiej natomiast ciąży na nim obowiązek rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków (wyrok SN z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 132/05, Lex nr 189904). Na aprobatę zasługuje pogląd, że jeśli nawet sąd drugiej instancji rezygnuje z powtórnego przeprowadzania dowodów i dokonuje ponownej, odmiennej oceny dowodów już przeprowadzonych, to powinien uczynić to ze szczególną wnikliwością i

ostrożnością. Konieczne jest także, aby sąd drugiej instancji nie tylko wskazał, dlaczego konkretne dowody ocenia odmiennie niż sąd pierwszej instancji, ale także uzasadnił, którym dowodom i dlaczego dał wiarę i dlaczego odmówił wiary innym dowodom oraz jaką moc dowodową im przypisuje. Jest to szczególnie istotne w odniesieniu do osobowych środków dowodowych, z którymi sąd się nie zetknął bezpośrednio, jak z dokumentami. Ma to dodatkowe znaczenie w sytuacji, gdy od oceny tych dowodów zależy ocena zasadności żądania oraz prawdziwości leżących u jego podstaw twierdzeń faktycznych strony (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2003 r., III CKN 1466/00, Lex nr 448047; wyrok SN z dnia 9 maja 2002 r., II CKN 615/00, Lex nr 55097).

Zasadny jest również zarzut skargi o naruszeniu przez zaskarżony wyrok art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., gdyż Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił podstawy prawnej wyroku, nie przytaczając przepisów prawa materialnego. Ma to istotne znaczenie w szczególności w wyroku reformatoryjnym, w którym sąd drugiej instancji zmienia wyrok sądu pierwszej instancji i, jak w niniejszej sprawie zasądza roszczenie solidarnie także od pozwanej Spółki, co do której Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo. Przytoczenie przepisu, na którym ten nowy wyrok, zaskarżony skargą kasacyjną został oparty oraz uzasadnienie spełnienia przesłanek materialnoprawnych odpowiedzialności pozwanej Spółki spowodowałoby odniesienie się do okoliczności za tym przemawiających. Wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku polega na wskazaniu nie tylko przepisów prawa, ale także na wyjaśnieniu, w jaki sposób wpływają one na treść rozstrzygnięcia (wyrok SN z dnia 29 maja 2008 r., II CSK 39/08, Lex nr 420381; teza druga wyroku SN z dnia 29 stycznia 2008 r., IV CNP 182/07, Lex nr 371777). Naruszenie podniesionych przepisów postępowania cywilnego mogło rzutować na prawidłowość przyjęcia odpowiedzialności skarżącej w okolicznościach, na które wskazuje w skardze (por. wyrok SN z dnia 19 grudnia 2000 r., II UKN 152/00, OSNP 2002, nr 16, poz. 393; uzasadnienie wyroku SN z dnia 28 lipca 2004 r., III CK 302/03, Lex nr 174191). Trafnie uważa się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że naruszenie prawa przez niewłaściwe jego zastosowanie, to kwestia prawidłowego odniesienia normy prawa materialnego do prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, czyli skonfrontowanie okoliczności stanu faktycznego z hipotezą normy prawnej i poddanie tego stanu

ocenie prawnej na podstawie treści tej normy (wyrok SN z dnia 18 września 2002 r., III CKN 1375/00, Lex nr 57222).

Należy się następnie odnieść do zarzutu naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 11 k.p.c. Przepis ten wiąże sąd w postępowaniu cywilnym w przedmiocie ustaleń wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa. Jak trafnie wskazuje Sąd pierwszej instancji w niniejszej sprawie, związanie sądu cywilnego, o którym mowa w art. 11 k.p.c. oznacza związanie ustaleniami sądu karnego w zakresie znamion przestępstwa popełnionego przez pozwanego P. G. na szkodę powoda. Rozpoznając skargę kasacyjną pozwanej Spółki należy jednak uznać, że ustalenia sądu karnego nie wiążą w sprawie cywilnej przeciwko temu pozwanemu, który nie był oskarżony i skazany w sprawie karnej. W stosunku do niego należy przeprowadzić postępowanie dowodowe, z zachowaniem zasad i właściwych przepisów tego postępowania, czego Sąd drugiej instancji, jak to zostało wykazane należyście nie uczynił. Uzasadnienie wyroku sądu karnego stanowi jedynie dowód, że sąd karny w określony sposób ustalił i ocenił fakty, nie stanowi zaś dowodu ich istnienia, nie może więc w sprawie cywilnej zastąpić dokonania przez sąd samodzielnych ustaleń (wyrok SN z dnia 11.12.1967 r., II PR 155/67, Lex nr 6258). Związanie sądu cywilnego nie obejmuje uzasadnienia wyroku karnego, chociaż wiąże także ustaleniami odnośnie do miejsca i sytuacji, w jakiej czyn przestępny został popełniony (uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1967 r., III PZP 34/67, OSNC 1968, nr 6, poz. 94; wyrok SN z dnia 6 marca 1974 r., II CR 46/74, OSP 1975, nr 3, poz. 63; wyrok SN z dnia 18 lipca 1972 r., I R 343/71, OSNC 1973, nr 4, poz. 65).

Mając to na uwadze należało uwzględnić skargę kasacyjną, nie rozpoznając zarzutów materialnoprawnych, podniesionych przez skarżącą Spółkę, gdyż ze względu na wagę naruszeń przepisów postępowania cywilnego, zaskarżony wyrok, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. podlega uchyleniu i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

md